

**“OVIDIUS” UNIVERSITY FROM CONSTANTA
DOCTORAL SCHOOL OF THEOLOGY
DOCTORAL FIELD: THEOLOGY**

DOCTORAL THESIS ABSTRACT

Supervisor of Thesis:

Prof. univ. dr. Nicolae V. Dură

PhD student:

Leocă Ștefan

CONstanța, 2020

**“OVIDIUS” UNIVERSITY FROM CONSTANTA
DOCTORAL SCHOOL OF THEOLOGY
DOCTORAL FIELD: THEOLOGY**

**Antim the Iberian and his teaching activity.
Its forms of manifestation**

Supervisor of Thesis,
Prof. univ. dr. Nicolae V. Dură

PhD student,
Leocă Ștefan

CONSTANȚA, 2020

Keywords: Antim the Iberian, teaching activity, enforcement of church power, didaches, prints, writings, correspondence.

TABLE OF CONTENTS:

INTRODUCTION

I. THE LIFE AND ACTIVITY OF SAINT ANTIM THE IBERIAN

II. THE CANONICAL DOCTRINE OF THE EASTERN CHURCH REGARDING THE TEACHING POWER AND ITS ENFORCEMENT

A. Church power and its enforcement

1. The juridical-canonical notion of church power
2. Canonical grounds for the enforcement of church power

B. Teaching power and its enforcement

1. Canonical rules and norms regarding the enforcement of teaching power in the Apostolic Collections
2. The right and obligation of the clergy of divine institution to preach the true faith in the light of the holy canons

III. THE ENFORCEMENT OF TEACHING POWER BY HIERARCH ANTIM THE IBERIAN THROUGH SERMONS

A. The sources of antimian sermons

- B. The teachings transmitted by Metropolitan Antim the Iberian through his sermons

IV. THE ENFORCEMENT OF THE TEACHING POWER BY HIERARCH ANTIM THE IBERIAN THROUGH PRINTINGS, WRITINGS AND CORRESPONDENCE

A. The enforcement of the teaching power by hierarch Antim the Iberian through prints and writings

- B. The enforcement of the teaching power by hierarch Antim the Iberian by correspondence

CONCLUSIONS

In the specialized literature there are nowadays countless studies and even real treaties that approach in detail - both from a theological point of view and from a linguistic point of view - the educational activity of the hierarch Antim the Iberian. However, we do not yet have studies – but only sporadically and on certain isolated aspects of his life – that would show Saint Antim the Iberian as a connoisseur and practitioner of the canonical rules and norms provided by the holy canons, although this fact is obvious both from its teaching activity, as well as from its sanctifying and leading activity. The project of my doctoral thesis comes to fill precisely this gap in the research literature.

In the drawing up of the Project of my doctoral thesis we used the latest discoveries, interpretations and approaches of the Antimian sources, which appeared especially in the context of the 300th anniversary of the martyrdom of Metropolitan Antim the Iberian, which I considered in relation both to the text of the canonical, orthodox, first millennium legislation, to the (Byzantine) Rules printed in the Romanian Countries in the 17th century as well as to the text of the commentaries of the Byzantine canonists Zonara, Balsamon and Artisten (12th century) regarding the holy canons, and of other canonists of the Eastern Church.

Of course, we paid special attention to the studies and research conducted in the department of canon law of "Ovidius" University of Constanța, under the close supervision of the attending professor, Nicolae V. Dură, as well as to the studies written by a series of Georgian researchers on this topic, published both in Our country as well as in Georgia.

In this way we managed to make an important contribution not only by clarifying certain confusions and ambiguities in the research literature, caused largely by the unfamiliarity or ignorance of the sources of Orthodox, canon law, but also in terms of the teaching activity carried out by the hierarch Antim the Iberian in the life of the Church precisely due to the importance he gave to the canonical and nomocanonical legislation regarding the pastoral-canonical activity of a hierarch of the Orthodox Church.

The doctoral thesis is structured in 4 main chapters, preceded by an introduction and followed by a conclusion.

In the first chapter, entitled "The life and activity of Saint Antim the Iberian" we tried to make a contribution regarding the elucidation of some unclear issues and confusions that still glide over many aspects of the life and activity of Saint Antim the Iberian. In order to achieve this objective, we used both the sources offered by the Romanian and foreign chroniclers, as well as the latest research, studies and discoveries in the field, which we confronted, where the situation required it, with the canonical and nomocanonical legislation.

For example, by confronting the new information from the letter sent in December 1709 by Chrisant, the patriarch of Jerusalem to a cupbearer of the Romanian Country, called Ianache Văcărescu, with the provisions of apostolic canons 82 and 4 of the ecumenical Synod IV (Chalcedon, 451), and the commentary of the Byzantine canonist Balsamon on title I, chapter 36 of the Phrase of Fotie, we concluded that the "letter of forgiveness" offered to the young Andrew by patriarch Dosithe of Jerusalem cannot be considered a "canonical book" of approval coming from his "master" or "liberator" in order for him to enter monasticism and be ordained, but rather the official act by which he became a free man, a quality under which he could then receive both the monastic clothing and the priestly ministry. In the same way, appealing to the provisions of the Holy canons (canon 5 of the Ecumenical Synod I, canon 6 of the Synod held in Antioch in 341; canon 14 of the Synod held in Sardinia in 343 etc.), but also to the canonical, Orthodox doctrine, we have shown that Antim was ordained a Hieronymite during the period under the jurisdiction of the Church of the Holy Sepulcher, which can confirm to us - although it is not an undoubted proof (as stated in the literature) - that Antim was ordained a Hieronymite even by the Patriarch Dosithe, either before or after his arrival in the Romanian Countries.

Regarding the act of defrocking issued by the Ecumenical Patriarchate for the crime of conspiracy against the ruler Nicolae Mavrocordat, but also other accusations brought against Metropolitan Antim the Iberian, it could be found that there are several reasons (especially procedural) why the defrocking was uncanonical, unjust and "struck by nullity".

First of all, the case of Metropolitan Antim the Iberian was not judged by 12 hierarchs, together with the ecumenical patriarch, as president, as required by the jurisprudence of the consistory of the Ecumenical Patriarchate at the time, but only by 11, and the ecumenical patriarch Jeremiah III did not sign the decision of defrocking.

Then, in accordance with the canonical, orthodox legislation of the first Christian millennium it is necessary that the accused bishop be called before the "synod ... by bishops and not by means of anyone", and only if the bishop refuses to appear before the synod "after three calls" can he be judged in absentia¹ (according to apostolic canon 74).

Or, in the case of the trial of Metropolitan Antim the Iberian, the Synod convened in Constantinople "accepted as fully proven, the accusations brought by the ruler Nicolae

¹ Apud I. N. FLOCA, *Canoanele Bisericii Ortodoxe, note și comentarii*, Sibiu, 2005, p. 48.

Mavrocordat"², without respecting the summoning procedure. Also, the defrocking sentence did not mention "precisely" the documents and testimonies "with which the accusations are supported" or the answers of the penitent (accused) to the accusations brought against him³.

Another reason why the act of defrocking of Metropolitan Antim the Iberian can be challenged is the lack of presence of witnesses in the trial, a procedure required by both the divine law and the canonical, orthodox law, which provides that the accusation brought against a bishop should come from at least two (according to the apostolic canon 75) "trustworthy persons" (according to the apostolic canon 74).

The Great Rule, quoting the Byzantine canonist Balsamon, provides that "in order to take the bishop's gift ... there shall be 5 testimonies" (Glv. 22)⁴. Or, in the defrocking sentence, the only witness mentioned is the "pious" ruler of the Romanian Country. Also, the defrocking sentence of Metropolitan Antim the Iberian lacks the specification of the imputed facts and the evidence of the guilt of the accused.

In addition to these testimonies, taking into account the fact that ruler Nicolae Mavrocordat asked the Ottoman Gate in a letter "a release and a command" for the "physical" punishment of Antim, we concluded that Metropolitan Antim the Iberian was not really tried by the ecumenical patriarchate, but that the latter issued "in a hurry" a defrocking decision (non-canonical), under the pressure coming from the Mavrocordat family or perhaps from Sultan Ahmed III himself (1702-1730). In fact, everything that happened to Metropolitan Antim the Iberian along with the arrival of Prince Nicolae Mavrocordat from Giurgiu to Bucharest was a staging of a plan to anoint the metropolitan.

Obviously, we ended this part with the presentation of the events that caused the ecumenical patriarchy to raise, in 1966, the unjust defrocking of hierarch Antim, as well as the reasons that underpinned his passing among the Saints.

In the second chapter, entitled "The canonical doctrine of the Eastern Church regarding the teaching power and its manner of enforcement", we wanted to mention from the beginning that the church power had its origin in divine law (according to Matthew 18, 18; 28, 18 -19; Mark 16, 15; Luke 24, 49; John 3:35; 10, 11; 12, 49; 13, 3; 15, 16 17, 2-3; 20, 21-22; 21:15) and that his teachings were based on the teachings of our Saviour Jesus Christ.

² I. D. IVAN, *Nulitatea actului de ceterisire a mitropolitului Antim Ivireanul*, în *Sfântul Antim Ivireanul – un Ierarh misionar și Martir (evocări)*, Ed. Basilica, București, 2016, p. 274.

³ Ibidem, p. 276.

⁴ *Îndreptarea Legii*, Ed. ARPR, București, 1962, p. 84.

According to the canonical, orthodox doctrine, the Saviour Jesus Christ entrusted the enforcement of the ecclesiastical power to the Holy Apostles, who, in turn, transmitted it to "their followers, for the fulfilment or achievement of the purpose for which it was founded"⁵.

Church power is made up of all the "religious", "moral" and "material" means the Church uses in its salvation work.

The means of a religious nature which are included in the church power have their origin in the divine law and are those which "continue the three works" (teaching, sanctifying and governing) performed by our Jesus Christ the Saviour when he "accomplished" the objective salvation. These means, also called "divine means" make up the "specific church power", or "the religious power of the Church". The elements of a religious nature that form part of the church's power are the Church's teaching of faith and the "sanctifying grace."

Among the means of a moral nature which are included in the church power there are all the moral and legal norms issued by the church authority in accordance with the "religious norms" necessary for the leadership and organization of the Church, the whole "effort" of application of these "norms" by the church authority and the "will of the faithful," to which some canon scientists add "the moral image of this power, that is, the force which radiates from it influencing the conscience of men," and causes them "... to accept the means which the ecclesiastical authority uses in the enforcement of its function"⁶.

The material means of the ecclesiastical power are all those material elements used by the church authority in its work, such as the material fund used in preserving and disseminating the revealed truth, the means of "sanctioning" or "punishing" clergy and believers, the economic means necessary in the administration etc. However, unlike the material means used by the state authorities, the church authority does not use means of physical coercion, repression or of an afflictive nature.

The religious means represent the "essential element" of the church power, and the moral and material ones are included in the church power as a "support" or as an "auxiliary" of the religious ones. But the use of both the religious and moral or material means "is equally necessary".

The enforcement of the church power is accomplished "according to the best methodical divisions, corresponding to human nature, which our Lord Jesus Christ himself

⁵ N. V. DURĂ, *Biserica creștină în primele patru secole. Organizarea și bazele ei canonice*, în Ortodoxia, XXXIV (1982), nr. 3, p. 458.

⁶ Apud I. N. FLOCA, *Drept canonic ortodox, legislație și administrație bisericească*, vol. I, Ed. I.B.M.B.O.R., București, 1990, p. 212.

observed in His saving work, performing by special acts, first the teaching work, then the saving or sanctifying work, and then the one of ruler”⁷.

Starting from this example, the Orthodox canonists also divide church power into teaching power (ἐξουσία διδακτική), sanctifying power (ἐξουσία ἱερατική) and governing power (ἐξουσία πομιαντική)⁸.

In terms of the teaching power, the first and best example of uninterrupted preaching of the word of God was given to us by our Saviour Jesus Christ himself, who, "for three and a half years travelled far and wide"⁹ "All Galilee teaching in their synagogues" (cf. Mt 4:23). Then the Holy Apostles also fulfilled this work, by the command of the Saviour (Matt. 4:23; 10: 5; 28: 19-20; Mark 16:15 etc.).

However, not only the Holy Apostles and those invested by them through the Sacrament of Ordination, that is, the clergy of divine institution, participated in this work of preaching the Gospel, but also the simple believers "in large numbers", because the Saviour called all believers... to preach or proclaim the Gospel, confessing Him"¹⁰ (cf. Mt 10:32).

Since in the apostolic age "it was not yet established by precise provisions and rules, who has the right and obligation to preach"¹¹, the principles enunciated by the Saviour Jesus Christ and confessed orally or recorded in writing by the Holy Apostles were those that regulated the law and the obligation of clergy and believers to preach the revealed truth. Thus, every disciple of the Saviour "who had the gift of prophecy or teaching (I Cor. 14:26), of the Holy Spirit, had the right and the duty to preach"¹².

Of course, we pointed out that in the apostolic period, the enforcement of teaching power — by the Apostles and by the other Christian missionaries — was accomplished primarily through the “kerygmatic preaching,” which had a profound missionary character.

We then paid special attention to the canonical rules and norms regarding the enforcement of the teaching power provided in the Apostolic Collections, considered to be the first written monuments of church law.

⁷ Ibidem, p. 214.

⁸ N. MILAŞ, *Dreptul Bisericesc Oriental*, trad. din lb. germană de Dim. I. Cornilescu și Vasile S. Radu, revăzută de I. Mihăcescu, Tipografia „Gutemberg”, Joseph Göbl, București, 1915, p. 193.

⁹ N. V. DURĂ, *Învățarea dreptei credințe după canoanele Bisericii Ortodoxe*, în B.O.R., XCVIII (1980), nr. 5-6, p. 663.

¹⁰ Apud I. N. FLOCA, *Drept canonic ortodox, legislație și administrație bisericescă*, vol. II, Ed. I.B.M.B.O.R., București, 1990, p. 12-13.

¹¹ N. V. DURĂ, *Învățarea dreptei credințe* ..., p. 664.

¹² Ibidem.

In the "Didache of the 12 Apostles" the service of "teacher" was assigned to the clergy of divine institution, who, in order to enforce the teaching power, needed to possess certain physical, spiritual and moral qualities. This work also reveals the importance given in that era to the unaltered preservation of the teaching of the faith, as it was left by our Saviour Jesus Christ and transmitted through the Holy Apostles.

According to the work "Apostolic Tradition", learning and listening to the word of God is a very important activity that can only be performed in the Holy Church. Here, Christians received both the "teaching" for the faith strengthening and practical advice for daily life. Also, through this work, Christians were urged to read only what they could understand and is in accordance with the teaching they received in the Holy Church.

In the "Apostolic Constitutions" it is expressly stated that the members of the clergy of divine institution (bishops, presbyteries and deacons) are the ones who have the duty to preach the word of God, and Christians have the duty to listen to them. But the bishop is called "the highest of all", "servant of the Word," "guardian of knowledge," "teacher of godliness," "your father after God," "your master and ruler," "your parental god after God, "the one who "leads the clergy and rules all the people", thus showing that he holds the full power of the church. Therefore, the bishop, as one who will count before God for "more people" and "takes care of all", must always be ready to "teach" those in need. For, "by means of teaching" he can heal those who have diseased their soul, especially those who have become ill "due to evils coming from faith", that is, they have wandered from the right faith or been "overthrown" unfortunately. Also, in the enforcement of the ecclesiastical power, including of the teaching one, the bishop is always required to have "discernment". Also, in this collection, women are advised not to learn in the Church.

In the work of the "Testament of the Lord", the extraordinary responsibility of the bishop with regard to the enforcement of the teaching power is highlighted. Without properly acquiring the teaching of faith, which he must share to the believers with discernment and invoking the help of God, the bishop cannot fulfil the role of teacher of the people. Moreover, when the situation calls for it, he may even breach the rule of fasting, since the teaching service to which he was called is greater than the fulfilment of such a rule. Also, presbyters have a duty to their believers to teach them the right faith at all times and to teach them how to avoid the wrong teachings. As for the deacons, they must visit the catechumens to teach them the right faith.

From the examination of the rules and the canonical norms contained in the "apostolic literature" it clearly appears that the teaching activity is the most important work left by our Saviour Jesus Christ - through the Holy Apostles, based on the apostolic succession - the clergy of divine institution (bishops, priests, deacons).

In the second sub-chapter of this part, entitled "The right and the obligation of the clergy of divine institution to preach the right faith in the light of the holy canons", we highlighted the importance of the enforcement of the ecclesiastical power by the clergy of divine institution (bishop, priest and deacon), in accordance with the provisions of the holy canons and the canonical, Orthodox doctrine. Thus, starting from the provisions of the apostolic canon 58 – by which the obligation of the clergy (of divine institution) to learn – was established, which we corroborated with the comments of the Byzantine, Romanian, Serbian canonists etc. we have shown that the highest service to which the priesthood of divine institution was called is the enforcement of the teaching power, a service which, according to the urging of our Saviour Jesus Christ (Mt. 28, 19-20), precedes even the "sanctifying" one. And if a cleric of divine institution does not have the capacity to "teach the people", he cannot fulfil his priestly mission either.

We then stated that "the bishops received from the Holy Apostles the teaching power, potestas ordinis and potestas jurisdictionis, but none enforces any of these powers alone". Moreover, according to the testimonies left by "the numerous councils of the Church's primary ages ... when there was a problem regarding the teaching function, which concerned the doctrine of the ecumenical Church, the respective bishop addressed the neighbouring bishops, in order to decide within the synod". This is because "the fullness of power in the Church is gathered in the Episcopal Synod of the Ecumenical Orthodox Church¹³.

According to the canonical doctrine of the Eastern Church, "in the Church, only bishops have the full right to preach"¹⁴.

Thus, even if the presbyters and deacons, as the bishop's agents, receive the teaching power on the occasion of the ordination, but if the bishop finds that they do not have the necessary skills for such a mission" or "doubts the orthodoxy of their faith", he may take them this right.

We then showed that by the provisions of canons 33, and especially 64 of the Trullan Synod (Quinisext), the canonical principle according to which "the power to learn (ἀξιοπά

¹³ Ibidem, p. 666.

¹⁴ Ibidem.

διδασκαλιχόν, docendi auctoritatem), to catechize believers and interpret the dogmas of the synods belongs only (μόνοις) the hierarchy of divine law”¹⁵ was established.

The laity are not completely forbidden to "learn" or "answer questions they are asked about faith", but when they want to preach or treat in public - in the Church or in the educational institutions - lessons with a dogmatic character they need approval from the bishop.

Along with the "organization of the Christian Church", the "problem of jurisdiction" in terms of the "preaching of the Christian teaching" appeared in the Church¹⁶. Therefore, according to the provisions of the holy canons (canons 14, 35 apostolic; 8, 15 of ecumenical Synod I; 2 of the ecumenical Synod II, 8 of ecumenical Synod III; 17, 29 of ecumenical Synod IV; 20 of the Trulan Synod (Quinisext/V-VI ecumenic); 18 of the Synod of Ancira from the year 314; 13, 23 of the Synod of Antioch from 341; 3, 11, 12 of the Synod from Sardica, from 343 etc.), but also according to the Orthodox canonical doctrine, a bishop cannot enforce the educational power outside his diocese unless he receives power from the bishop of the place, or if he is asked "privately" to answer questions concerning the teaching of faith.

According to the provisions of the holy canons (60 and 85 apostolic, 2 of the Trulan Synod, 59 and 60 of the Laodicea Synod, 2 and 24 of the Cartagina Synod and 91 of Saint Basil the Great), the clergy of divine institution (the bishop, the priest and the deacon) must know the canonical books of the Holy Scriptures and use them as "the main source of inspiration for their sermon"¹⁷. And in interpreting these canonical books, they "must follow the interpretation given by the Holy Fathers, according to the principle <<consensus Ecclesiae dispersae>>"¹⁸.

In this subchapter, we presented other canonical rules, consecrated by the holy canons, as well as the obligation of the bishop to know thoroughly both the Holy Scripture as well as the holy canons (canon 2 ecumenical Synod VII), the duty of the bishop and of the priest to preach every day, or even on holidays (Sunday) (canon 19 trulan), the prohibition of invention of heretical books (canon 60 apostolic), the prohibition of invention of teachings other than those consecrated by the Holy Fathers (canon 7, the ecumenical Synod III) and so on.

¹⁵ Ibidem, p. 667.

¹⁶ Ibidem.

¹⁷ Ibidem, p. 668.

¹⁸ Ibidem.

In the third subchapter, entitled "Enforcing the teaching power by Saint Antim the Iberian through sermon", we showed the importance that hierarch Antim the Iberian gave to the enforcement of the teaching power, with concrete examples from his teachings, as well as the measure in which he knew and transmitted – through his sermons – the provisions of principle set forth by the holy canons.

During the time when Antim the Iberian activated as a Father Superior, bishop and metropolitan, that is the end of the seventeenth century, the beginning of the eighteenth century, in the Romanian Countries, the official language of the Church was not the language spoken by the inhabitants of the country, but a language not understood by the "mass of the people", and, in some cases, not even by priests. Also, in most churches they did not preach, but in the best case they read the homilies of Metropolitan Varlaam, who undoubtedly "maintained for centuries, to this day, the devotion of the believers", but which were "written long before" and "were general and outdated"¹⁹. Aware of this reality, which he observed both in Moldova, while he was an abbot at Cetățuia and in the Romanian Country, as a typographer, bishop and metropolitan, Antim the Iberian set out to overcome this unfortunate stage and to make the transition from "the teaching (homily) permanently fixed in writing, to the living sermon"²⁰.

In his work, known as "Church Teaching", printed in Targoviste, in 1710, Metropolitan Antim the Iberian wrote that he never got more upset and grieved more than when he saw that his priests, because of "so much stupidity", "so much lack of study" and "so much confusion" were of no help to the "lost herd"²¹. Also, in one of his sermons held on "a special Sunday", Antim the Iberian stated that if the priests were "not educated and hasty, what can the people learn then?"²².

The work that Antim the Iberian undertook, namely, the printing of cult and teaching books in Romanian; the writing of sermons according to the needs of the listeners, the writing and spreading of teaching words addressed to the priests etc. came to fill precisely this void, namely, the development of the means of preaching the truths of faith. Specifically, Antim the

¹⁹ A. I. CIUREA, *Antim Ivireanul – predicator și orator*, în *Sfântul Ierarh Martir Antim Ivireanul – ctitor de limbă și cultură românească*, vol. I (Mărturisitor al credinței prin predică și tipar), Ed. Basilica, București, 2016, p. 183-184.

²⁰ Ibidem, p. 184.

²¹ *Învățătura bisericească la cele mai trebuincioase și mai de folos pentru învățătura preoților, acum într-acesta chip tipărită în sfânta Mitropolie în Târgoviște, la anul de la Hristos 1710. Să se dea în dar preoților*, în Sf. ANTIM IVIREAUL, *Scireri*, Ed. Basilica, București, 2011, p. 110.

²² Idem, *Cuvânt de învățătură la duminica lăsatului sec de brânză II*, în Sf. ANTIM IVIREANUL, *Didahii*, Ed. Basilica, București, 2016, p. 205.

Iberian tried to make available to his followers the resources they needed in order to be truly useful to the Church of Christ. And by this work, he greatly proved that he understood the primary role of the teaching activity, indicated by both the text of the Holy Scriptures (Matthew 28, 19; Romans, X, 14 etc.) and by that of the Holy canons (canon 58 apostolic), 64 of the V-VI Ecumenical Synod etc.).

From Saint Antim the Iberian we were left his Didaches, composed and spoken during the period when he was metropolitan of Ungrovlahia. This homiletic work, which is said to be "the highest expression of the word spoken to date"²³, comprises 28 "Dydaches", spoken at the great holidays and 7 "occasional sermons".

In the first subchapter of this part, entitled "The Sources of the Antimean Sermon", we showed that the main source of the sermons composed by Hierarch Antim the Iberian is the Holy Scripture, from which he quotes abundantly. Thus, even "the most insignificant statement, as the most important truths ...", but also the problems or ideas that torment the Christians of his times "... are supported, strengthened, clarified and presented based on the holy texts"²⁴.

The second source used by hierarch Antim the Iberian in the writing of his Didaches are the writings of the Holy Fathers, whom he often quotes in his sermons, naming them or using the formula "The Divine Fathers unite in one thought and say ..." ²⁵.

About the importance of interpreting the Holy Scripture in the spirit and within the boundaries placed by the Holy Fathers, Metropolitan Antim himself gives us a testimony in many of his sermons. For example, in the second Didache at the feast of Saint Nicholas, Antim the Iberian affirmed that those who "consider themselves more educated, more righteous, better and more worthy than the saint Parents and apostles alike are no true "shepherds" of the flock of the Saviour Jesus Christ because they do not take into account what they said and they placed in honour of the Church, for the foundation of faith and for their public benefit, as they are transgressors of the law"²⁶. Then, in the Didache at Pikeman Sunday, Antim the Iberian stated that just as "a domestic man", in order to sow "clean wheat in his yard, needs a lot of will to sift and clean it of its ash", so do the Holy Fathers "... put a lot of will in sifting through the sieve of their patience all the Holy Scripture ..." ²⁷.

²³ G. ȘTREMPEL, *Indroducere*, în Sf. ANTIM IVIREANUL, *Opere*, Ed. Minerva, București, 1972, p. XLII.

²⁴ A. I. CIUREA, *Antim Ivireanul – predicator și orator*, ..., p. 206.

²⁵ Predoslovie la Cuvântul de învățătură în Duminica Florilor, în Sf. ANTIM IVIREANUL, *Didahii*, ..., p. 226.

²⁶ *Învățătură la Sfântul Părintele nostru Nicolae II*, în Sf. ANTIM IVIREANUL, *Didahii*, ..., p. 144.

²⁷ *La Duminica Vameșului. Cuvânt de învățătură*, în Sf. ANTIM IVIREANUL, *Didahii*, ..., p. 178.

Such testimonies determined us to conclude that Metropolitan Antim the Iberian knew the canonical rule, provided also by the holy canons, according to which, the canonical books of the Holy Scriptures must be the main source of any sermon, and that the interpretation of these texts must never exceed the borders placed by the Holy Fathers (according to canon 19 of the V-VI Ecumenical Synod).

Among the springs that underlie the establishment of the Antimian sermons are the holy canons as well, the provisions of which were known and respected by metropolitan Antim the Iberian. In support of this hypothesis we brought the testimony of Saint Antim the Iberian himself, who often made express reference in his sermons to "pravila" and even testified that "disregard of the facts decided and settled in laws and pravila (documents)" is a sin of death, because "unbelief and rejection of God is born"²⁸.

In the project of our doctoral thesis we have limited ourselves only to the approach of the springs that have a direct connection with the canonical norms and rules provided by the holy canons, thus supplementing the topic of the springs that underlie the establishment of the Antimean Didaches, which have already been the subject of several studies and specialized works.

In the second sub-chapter of this part, entitled "The teachings transmitted by Metropolitan Antim the Iberian through his sermons", we have stopped only on those teachings that make direct reference to the canonical rules and norms provided by the canonical, Orthodox legislation of the first millennium, which, most probably, Metropolitan Antim knew by means of Pravila printed in Targoviste, in 1652. These teachings he shared to the recipients of his Didaches represent a concrete testimony of the fact that Antim the Iberian really knew and valued in particular the provisions of principle set forth by the holy canons.

By his sermons, Antim the Iberian transmitted to the leaders of the time, the clergy and the believers the teaching of faith of the Orthodox Church, as it was established at the Ecumenical Synods. Among the truths of faith transmitted by Metropolitan Antim the Iberian by means of his Didaches we can include: faith in God, the dogma of the Holy Trinity, obedience to the Church, the knowledge of God, the incarnation of our Saviour Jesus Christ and the honouring of the Virgin Mary, the objective and objective salvation, and the afterlife judgment etc.

²⁸ *Cuvânt de învățătură la Nașterea Domnului nostru Iisus Hristos*, în Sf. ANTIM IVIREANUL, *Didahii*, ..., p. 151.

The canonical rules and norms to which Hierarch Antim the Iberian refers in his sermons are: a) the staying away from heretics, whom he called "the enemies of the Church"²⁹ and from false shepherds, whom he called "năemiți (fools)", "furi și tâlhari (thieves and rubbers)"³⁰. b) The Holy Sacrament of Baptism is performed "in the name of the Holy and Honest Trinity"³¹ – that is, according to the provisions of the apostolic canon 49 – and has the effect "of exempting from the human sins and cleaning people from the ancestral sin"³², "effect" on which canon 110 of the Synod assembled in Carthage in 419 gives us a testimony; c) the obligation to participate every Sunday and holiday in the Holy Liturgy (according to canon 11 of the Synod held in Sardinia in 343; canon 80 of the ecumenical Synod V-VI); d) the Sunday rest, which the Christians - according to the Shrove Sunday Didache - should not use "for getting drunk, as the Jews" (according to canon 29 of the Laodicea Synod) and e) several rules related to the Holy Sacrament of Confession: the confession must be done before the spiritual father (bishop or priest), who is like a doctor in the Confession Chair, operating and offering treatment (according to trulan canon 102); Christians have a duty to "run" to the "spiritual fathers" about whom they know "they are more educated" in order to direct them towards "useful ones" and not to any "cursed one". To the Chair of Confession, both believers and clergy of divine institution must go; sins must be confessed with repentance; those who hate their fellow human beings, chastise them, hold a grudge against them or cannot forgive those who have wronged them, the spiritual father must apply the canonical principle of fairness and not forgive them until they repent, the spiritual father can apply the principle of forgiveness; The "canon" (epithymia) received in the Chair of Confession must be fulfilled precisely by penitents, because otherwise they cannot cure themselves of the soul diseases; the confession must always be done voluntarily and without any hidden interests.

From the evaluation of the teachings transmitted by the hierarch Antim the Iberian through his didaches it appears that he knew both the text of Holy Scripture and the interpretation of this text made by the great Fathers of the Church (St. John Chrysostom, St. Basil the Great etc.). Also from the teachings transmitted through his didaches, it appears that the hierarch Antim the Iberian was "... and a good connoisseur of the Holy Canons, the

²⁹ *Luna lui Dechemvrie, 6. Cazanie la Sfântul Nicolae I*, în Sf. ANTIM IVIREANUL, *Didahii*, ..., p. 135.

³⁰ *Învățătură la Sfântul Părintele nostru Nicolae II*, în Sf. ANTIM IVIREANUL, *Didahii*, ..., p. 143.

³¹ *Cuvânt de învățătură la Bogoiașvlenie*, în Sf. ANTIM IVIREANUL, *Didahii*, ..., p. 174.

³² *Ibidem*, p. 171.

provisions of which he respected and applied strictly and in regard to his teaching activity"³³, but also a connoisseur of the Country Rules (Rule from Govora, from 1640 and Rule from Târgoviște, from 1652). i) condemnation of sins such as sacrilege, gambling and parties etc.

We divided the fourth chapter, entitled "Enforcement of teaching power by St. Antim the Iberian through printing, writing and correspondence" into two subchapters, namely: A. "Enforcement of teaching power by the hierarch Antim the Iberian through prints and writings" and B "Enforcement of teaching power by the hierarch Antim the Iberian by correspondence".

In the first subchapter we mentioned from the beginning the importance of Antimian prints and writings in the context of the political and religious reality of the late seventeenth and early eighteenth centuries.

In evaluating the sources of Antimian prints and writings, we not only limited ourselves to aspects that are directly related to the canonical activity of enforcement of the church power of Saint Antim the Iberian, but we also took into account the latest research conducted by renowned specialists from Georgia and Romania (academics, professors, certified researchers etc.) on the occasion of the 300th anniversary of the martyrdom of Saint Antim the Iberian – published in 2016 in two volumes, one in Romanian and the other in English – coordinated and published by scholarly teachers of Ovidius University, Faculty of Theology, His Eminence Metropolitan Teodosie Petrescu, Father Prof. Nicolae Dură and Cătălina Mititelu.

The evaluation of the printing work of the Holy Martyr Hierarch Antim the Iberian, which totals 41 books printed by him and 24 books printed under his coordination, shows abundantly that he was a missionary in preaching the teaching of faith of the Orthodox Church both in the country, as well as abroad, a defender of the true Orthodox faith, in the face of the Catholic and Protestant offensive, a defender of the Church's teaching of faith regarding the veneration of saints and relics, a supporter of the resistance against the abuses of the "papists" in Transylvania, such as and against the proselytism committed by the Roman Catholic missionaries in Wallachia. Also, through his prints, the hierarch Antim the Iberian came to the aid of all Greek-speaking Christians, who at that time were "under Ottoman rule" and could not print books; made available important means of preaching and of defence of the true faith available to clergy and believers who knew how to read; contributed to the effort of

³³ T. PETRESCU, B. CHIRILUȚĂ, *Despre predicile lui Antim Ivireanul și tematica lor*, în N. V. Dură et al. (coord.), *Sfântul Antim Ivireanul. Cultura și spiritualitatea europeană și caucaziană de la sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea*, Ed. Praxis, Râmnicu-Vâlcea, 2016, p. 12.

generalizing the use of the Romanian language within the public divine worship in the Romanian Lands; contributed to the development of the Romanian language; contributed to "the strengthening of the role of the spoken Arabic language in the worship of the Church of Antioch" and to "the strengthening of the Orthodox faith in the face of Roman Catholic proselytism ... and Protestants, all using the printed book"³⁴; made available to the Eastern Orthodox Churches – oppressed by the Ottoman Gate – the means necessary for the enforcement of ecclesiastical power (teachers, sanctifying and even ruling) etc.

Among the writings of the hierarch Antim the Iberian we shall mention the following works: "Învățătură bisericească", "Capete de poruncă", "Sfătuiri creștine politice" (in vulgar Greek), "Învățătură pre scurt pentru Taina pocăinței", "Chipurile Vechiului și Noului Testament", "Așezământul Mănăstirii Antim", "Hrisovul Arhieresc ...", as well as verses, prayers, forewords, postscripts and dedications that accompany some Antimian prints.

The message sent by the hierarch Antim the Iberian through his book, „Învățătură pre scurt pentru Taina Pocăinței”/”Short teaching for the Sacrament of Repentance” is that the Holy Sacrament of Confession cannot be performed without observing the canonical, orthodox laws, enshrined in books of worship, in rules, canons etc. For this reason, if the priests and spiritual bishops do not have certain qualities – provided by the holy canons – and, especially, if they do not know the teaching of the Church contained in the Holy Books and the holy canons, they cannot fulfil their mission to which they were called.

The book „Învățătură bisericească”/”Church Teaching” is structured in three parts. The first part we suggestively called “the little catechism” because it includes the teaching of Orthodox faith (in short) as it was presented in Petru Movilă's Confession of Faith, with small interventions by the author. The second and third parts of this book contain a series of norms, composed in the form of canonical guidelines that have their source in the holy canons, in *Pravila cea Mare* (Târgoviște, 1652) but also in the canonical custom, as it becomes clear from their contents. The purpose of this work was to give the clergy the opportunity to enforce the teaching and sanctifying power in accordance with the Church's teaching of faith and canonical, orthodox ordinances.

The work „Capete de poruncă”/”Heads of Command” was composed and printed to complete the guidelines printed in „Învățătură bisericească”/”Church Teaching” with new ones, imposed by a new political situation in Wallachia, namely, the accession to the throne of

³⁴ I. CROITORU; I. FEODOROV, *Liturghierul greco-arab*, în P. CHIȚULESCU (coord.) et al., *Antim Ivireanul: opera tipografică*, Ed. Institutul Cultural Român, București, 2016, p. 96.

Prince Stefan Cantacuzino. This work, together with the one printed in 1710, represented true canonical guidelines for priests, during the pastorate of Metropolitan Antim the Iberian. By compiling and printing the work „Sfătuiri creștine politice”/”Christian Political Advices”, a work of his own achieved by selecting and transposing the teachings of the Orthodox faith, in a language easily understood, Metropolitan Antim the Iberian tried to convey both to ruler Stefan Cantacuzino and to the boyars of the Court what are the "responsibilities" they have in relation to "the Church of God" and to "the people who confess the Orthodox Christian faith"³⁵.

Also, the works that have been preserved in the manuscript from Saint Antim the Iberian – as well as the forewords, postscripts, dedications etc. which accompany his prints – complete the series of testimonies that show us the hierarch Antim the Iberian as a connoisseur and practitioner of the canonical rules and norms provided by the holy canons and the nomocanonical legislation.

In the second subchapter, entitled "Enforcement of the teaching power by the hierarch Antim the Iberian by correspondence" we first made an assessment of the correspondence carried out by the hierarch Antim the Iberian with members of the clergy and the believers from Șcheii Brașovului and we found that he used and applied the provisions contained in the Great Rule and in the holy canons in a common way and not sporadically or accidentally. We also found that the hierarch Antim the Iberian was actively involved in pastoring the Orthodox resistance in the Brașov area by ordaining priests and deacons, through books and letters of guidance to help them in the fight with the united with Rome etc. All these acts of helping the Christians from Șcheii Brașovului are nothing but means of enforcing the Church power in general and the teaching power in particular.

In the second part of this subchapter we showed that the claims of the Patriarchate of Jerusalem - also supported by the Ecumenical Patriarchate - on the monasteries from the Romanian Country were exaggerated, non-canonical and abusive. We also pointed out that in the face of such claims Metropolitan Antim the Iberian did not remain passive, but brought to the attention of the ecumenical patriarch Athanasius that by the issue of a decision on this topic by the Patriarchate of Constantinople they breach the status of autocephaly (existing in the form of autonomy at that time) of the Metropolitan Church of Ungrovlahia. Moreover, Metropolitan Antim wanted to point out to the ecumenical patriarch Athanasius that the

³⁵ I. CROITORU, *Antim Ivireanul, Sfaturi creștino-politice, București, 1715*, în P. CHIȚULESCU (coord.) et al., *Antim Ivireanul: opera tipografică*, ..., p. 198.

"worshiped" monasteries are not "stavropigial" of the Holy Sepulchre in the true sense of the word, but only a means of manifestation of the "Christian mercy" in relation to the Church of Jerusalem.

From the evaluation of the content of the letters available on this topic, I came to the conclusion that Metropolitan Antim the Iberian did nothing but defend the rights of the Metropolitan Church of Ungrovlahia against the hegemonic claims of Constantinople and Jerusalem to extend its jurisdiction over the Romanian territories.

In this way, hierarch Antim the Iberian became a "model and reference" and "for the worthy later Romanian hierarchs, such as, for example, Metropolitan Veniamin Costache" or Melchisedec Ștefănescu, "in whom Mihail Kogălniceanu and Cuza Vodă found the person qualified to perform the action of claiming the fortunes of the monasteries which were in the possession of the Greeks from the four Greek patriarchates (Constantinople, Jerusalem, Alexandria and Antioch)"³⁶.

Finally, his letters remain an indisputable testimony of the fact that the hierarch Antim the Iberian was a good connoisseur of the holy canons and of the "imperial" laws, which he applied with fairness in his entire pastoral missionary activity.

From the pages of the conclusions, the informed reader has the opportunity to see the contribution I managed to bring both in the field of studying the teaching activity of the Holy Martyr hierarch Antim the Iberian, and in the field of application of canon, Orthodox law of the first Christian millennium regarding the enforcement of this church power.

In fact, the Project of my doctoral thesis depicts the hierarch Antim the Iberian as a rigorous connoisseur and practitioner of canonical rules and norms, provided by both the canonical legislation of the first Christian millennium and by the nomocanonical legislation (Rules) of the Country, which the Georgian Antim knew and applied it by taking into account the "Law of the Country". This conclusion entitles us to say that precisely due to his training in the field of canonical and nomocanonical law, the nomocanonical typographer Antim of Georgian origin, who became metropolitan of the Romanian Country during the reign of Constantin Brancoveanu, managed to be a true confessor and defender of Orthodoxy both in the Romanian countries and in other parts of the Orthodox Church.

³⁶ N. V. DURĂ, *Forme și stări de manifestare ale autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române. Mărturii istorice, eclesiologice și canonice*, în vol. *Autocefalia libertate și demnitate*, Ed. Basilica, București, 2010, p. 141.

Selective references:

Sources:

1. **Andrei baron de Șaguna**, *Enchiridionu, adecă Carte manuale de canoane ale unei, sântei, sobornicesci, și apostolesci Biserici cu Comentare*, Tipografia Arhidiecezana, Sibiu, 1871.
2. **Antim Ivireanul**, *Despre Păstorirea Credincioșilor*, selecție texte, introducere și comentarii de A. Agachi, Ed. Cuvântul Vietii a Mitropoliei Munteniei și Dobrogei, București, 2016.
3. **Idem**, *Didahii*, Ed. Basilica, București, 2016.
4. **Idem**, *Opere*, Ed. Minerva, București, 1972.
5. **Idem**, *Predici*, Ed. A.R.P.R., București, 1962.
6. **Idem**, *Scrisori*, Ed. Basilica, București, 2011; 2016.
7. **Idem**, *Scrisori*, ed. a II-a revizuită, Ed. Basilica, București, 2016.
8. **Boroianu, D. G.**, *Dreptul Bisericesc. Canoanele Sfintei Biserici Ortodoxe de Răsărit așezate după chestiuni și cu interpretări*, vol. I, Tipografia „Dacia”, Iași, 1899.
9. **Del Chiaro, Anton Maria Fiorentino**, *Revoluțiile Valahiei*, Ed. Viața Românească, Iași, 1929.
10. **Dron, C.**, *Canoanele. Text și interpretare*, vol. I-II, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1932.
11. **Erbiceanu, C.**, *Canoanele Sfintilor și prea lăudaților apostoli comentate*, în BOR, XXIII(1899), (nr. 8, p. 725-752; nr. 9, p. 849-874; nr. 11, p. 988-1019).
12. **Idem**, *Canoanele sinoadelor ecumenice*, în BOR, XXIV (1900), (nr. 5, p. 412-443; nr. 6, p. 505-527; nr. 7, p. 629-635).
13. **Eusebiu de Cezarea**, *Istoria bisericească*, Cartea IV, cap. VI, în PSB, vol. XIII, trad. T. Bodogae, Ed. IBMBOR, București, 1997, p. 28-391.
14. **Floca, Ioan N.**, *Canoanele Bisericii Ortodoxe, note și comentarii*, Sibiu, 2005.
15. **Greceanu, Radu**, *Începătura istoriei vieții luminatului și prea creștinului domnului Țării Românești, Io Constandin Brâncoveanu Basarab-Voievod, dă când Dumnezeu cu domnia l-au încoronat, pentru vremile și întâmplările ce în pământul acesta în zilele Mării-Sale s-au întâmplat*, în M. GREGORIAN (editor), *Cronicari munteni*, vol. III, București, 1984.
16. **Ipolit din Roma**, *Tradiția Apostolică*, în I. ICĂ Jr., *Canonul Ortodoxiei*, Ed. Deisis, Sibiu, 2008, p. 573-589.
17. **L'Huiller, Peter**, *Dreptul Bisericesc la Sinoadele ecumenice I-IV*, trad. Alexandru I. Stan, Ed. Gnosis, București, 2000.
18. **Milaș, Nicodim**, *Canoanele Bisericii Ortodoxe însoșite de comentarii*, trad. Uroș Kovincici, Nicolae Popovici, Tipografia Diecezană, Arad, (vol. I, part. I, 1930; vol. I, part. II, 1931; vol. II, part. I, 1934; vol. II, prt. II, 1936).
19. **Neofit, Patriarh al Constantinopolului**, *Pidalion. Cârma Bisericii Ortodoxe*(trad. rom.) Ed. Credința strămoșească, Iași, 2007.
20. **Popescu, Radu**, *Istoriile Domnilor Țării Rumânești*, în M. Gregorian (editor), *Cronicari Munteni*, vol. I, Ed. pentru literatură, București, 1984, p. 225-577.
21. **Ραλλη, Γ.Α. και Ποτλη, Μ.**, *Συντάγμα των Θειων και Ιερων Κανονων των τε Αγιων και Πανευφημων Αποστολων, και των Ιερων Οικουμενικων και τοπικων Συνοδων, και των κατα μερος Αγιων Πατερων*, Εκ της Τυπογραφιας Γ. Χαρτοφύλακος, Αθηνησιν, τομ. II, 1852, τομ. III, 1853.
22. *Canoanele Bisericii Ortodoxe*, vol. I, II și III, ed. bilingvă, trad. R. Perșa, Ed. Basilica, București, 2018.
23. *Canoanele (Bisericești ale) Sfintilor Apostoli prin Clement*, în I. ICĂ Jr., *Canonul Ortodoxiei*, Ed. Deisis, Sibiu, 2008, p. 591-595.
24. *Catehismul Bisericii Catolice*, Ed. A.R.C.B., București, 1993.
25. *Catehismul creștinului dreptcredincios*, Sibiu, 1956.
26. *Constituțiile Sfintilor Apostoli prin Clement*, în I. ICĂ Jr., *Canonul Ortodoxiei*, Ed. Deisis, Sibiu, 2008, p. 597-784.
27. *Credința Ortodoxă*, Ed. Moldovei și Bucuvinei, Iași, 1996.
28. *Didahia celor Doisprezece Apostoli*, în I. Ică Jr., *Canonul Ortodoxiei*, Ed. Deisis, Sibiu, 2008, p. 565-572.
29. *Fontânele și codicii dreptului bisericescu ortodoxu cu unu apendice care conține Învățatura celor 12 Apostoli*, trad. din textul original grecesc de Constantin Popovici Jr., Edit. autorului – Tipografia Arhiepiscopală, Cernăuți, 1886.
30. *Îndreptarea Legii*, Ed. ARPR, București, 1962.
31. *Învățatura de credință creștină ortodoxă*, Ed. IBMBOR, București, 1952.

32. *Mărturisirea de credință a Bisericii Ortodoxe, 1642*, trad. Alexandru Elian, Ed. IBMBOR, București, 1981.
33. *Testamentul sau cuvintele pe care înviind din morți Domnul nostru le-a spus sfintilor Săi apostoli și care au fost scrise în opt cărți prin Clement Romanul, ucenicul lui Petru*, în I. Ică Jr., *Canonul Ortodoxiei*, Ed. Deisis, Sibiu, 2008, p. 785-834.

Specialized works (Books, Treaties):

1. **Alaba, Radu**, *Antim Ivireanul și vremea lui*, Ed. Tineretului, București, 1962.
2. **Antim Ivireanul**, *Dumnezeieștile și Sfintele Liturghii*, introd., studiu filologico-lingvistic, notă asupra ediției și indice de Alina CAMIL, Ed. Basilica, București, 2015.
3. **Bianu, Ioan; Hodoș, Nerva**, *Bibliografia românească veche 1508-1830*, tomul I (1508-1716), București, 1903.
4. **Bughiu, Arhim., Sofian**, *Sfântul Antim Ivireanul și Mănăstirea Tuturor Sfinților*, Ed. Bizantină, București, 2005.
5. **Cantemir, Dimitrie**, *Istori'a Imperiului Ottomanu, crescerea și scăderea lui*, trad. I. Hodosiu, part. I, București, 1876.
6. **Cândea, Virgil et al.**, *Pagini din trecutul diplomației românești*, Ed. Politică, București, 1966.
7. **Chițulescu (coord.), Policarp**, *Tipărituri din Țara Românească în Biblioteca Sfântului Sinod*, Ed. Basilica, București, 2009.
8. **Croitoru, I. Marian**, *Sfântul Antim Ivireanul – apărător al legii strămoșești*, Ed. Praxis a Arhiepiscopiei Râmniciului, Râmniciu Vâlcea, 2019.
9. **Djindjihașvili, Fanny**, *Antim Ivireanul, cărturar umanist*, Ed. Junimea, Iași, 1982.
10. **Dobrescu, Nicolae**, *Istoria Bisericii Române din Oltenia în timpul ocupațiunii austriece 1716-1739*, București, 1906.
11. **Idem**, *Întemeierea mitropoliilor și a celor dintâi mănăstiri din țară*, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1906.
12. **Dură, Nicolae V.**, *Le régime de la synodalité selon la législation canonique conciliaire, oecuménique, du Ier millénaire*, Edit. Ametist '92, București, 1999.
13. **Idem**, *Organizarea Bisericii etiopiene și bazele ei canonice*, Ed. IBMBOR, București, 1990.
14. **Idem**, „*Scythia Minor*” (Dobrogea) și Biserica ei apostolică. *Scaunul arhiepiscopal și mitropolitan al Tomisului (sec. IV-XIV)*, ed. a II-a, Ed. Ovidius University Press, Constanța, 2008.
15. **Giurescu, Constantin C.**, *Istoria Românilor*, vol. III, Ed. All, București, 2010.
16. **Iorga, Nicolae**, *Istoria Bisericii românești și a vieții religioase a românilor*, vol. II, Ed. Saeculum I.O., București, 2012.
17. **Idem**, *Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea (1688-1821)*, vol. I, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1969.
18. **Kvesitadze, Giorgi și Dură, Nicolae V.**, *The Roots of the Georgian and Romanian Science and Culture*, Ed. AOSR, București, 2017.
19. **Lazăr, Ioan St.**, *Sfântul Antim Ivireanul – orator creștin*, Ed. Conphys, Râmniciu Vâlcea, 2006.
20. **Mazilu, Dan Horia**, *Introducere în opera lui Antim Ivireanul*, Ed. Minerva, București, 1999.
21. **Mititelu, Cătălina**, *Pravile românești, tipărite, din secolul al XVII-lea. Infracțiuni și pedepse*, București, Ed. Didactică și Pedagogică RA, 2012.
22. **Nazâru, Sebastian**, *Martirul Sfântului Antim Ivireanul. O nouă lectură a surselor istorice*, Ed. Cuvântul Vieții, București, 2017.
23. **Nițescu, Veniamin**, *Despre penitență. Teză pentru Licență*, Tipografia Gutenberg, București, 1896.
24. **Picioruș, Geanina**, *Antim Ivireanul, avangarda literară a paradisului*, Ed. Teologie pentru azi, București, 2010.
25. **Popovici, Dumitru Dănuț**, *Propovăduirea dreptei credințe în lumină Sfintelor Canoane*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 2008.
26. **Ştefănescu, Melchisedec**, *Viața Mitropolitului Antim Ivireanul. Notițe biografice și alte texte documentare și evocatoare*, Ed. Arhiepiscopiei Dunării de Jos, Galați, 2016.
27. **Ştremepel, Gabriel**, *Antim Ivireanul*, Ed. Academiei Române, București, 1997.

Manuals:

1. **Andrei baron de Șaguna**, *Compendiu de Dreptul Canonic al Unei Sânte Sobornicești și Apostolești Biserici*, Ed. și tipografie arhidicezane, Sibiu, 1913.
2. **Boroianu, D. G.**, *Dreptul bisericesc pentru seminarile teologice*, ed. a III-a, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1928.
3. **Floca, Ioan N.**, *Drept canonic ortodox, legislație și administrație bisericească*, vol. I și II, Ed. I.B.M.B.O.R., București, 1990.
4. **Gordon, Vasile**, *Introducere în Omiletică*, Ed. Universității din București, București, 2001.
5. **Gordon, Vasile (coord.) et al.**, *Omiletica*, Ed. Basilica, București, 2015.
6. **Milaș, Nicodem**, *Dreptul Bisericesc Oriental*, trad. din lb. germană de Dim. I. Cornilescu și Vasile S. Radu, revăzută de I. Mihălcescu, Tipografia „Gutemberg”, Joseph Göbl, București, 1915.
7. **Moldovan, Valeriu**, *Curs elementar de Drept bisericesc comparat*, Tipografia Națională S.A. Cluj, Cluj, 1930.
8. **Păcurariu, Mircea**, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, ed. a II-a, Ed. IBMBOR, București, 1991.
9. **Pocitan, Vasile**, *Compendiu de Drept Bisericesc*, Tipografia de Lux Adolf I. Feldmann, București, 1898.
10. **Şesan, Valerian**, *Curs de Drept Bisericesc Universal*, Ed. a IV-a, Tipografia „Mitropolitul Silvestru”, Cernăuți, 1942.
11. **Idem**, *Curs de Drept Bisericesc Universal (cu considerarea Dreptului bisericesc particular român)*, note după prelegerile orale, ed. a II-a, Cernăuți, 1936-1937.
12. **Vicovan, Ion**, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, Ed. Trinitas, Iași, 2002.

Studies:

1. **Alexa, Nicolae**, *Învățături dogmatice în Didahiile Sfântului Antim Ivireanul*, în *Sfântul Ierarh Martir Antim Ivireanul – ctitor de limbă și cultură românească*, vol. I, Ed. Basilica, București, 2016, p. 275-292.
2. **Anania, Valeriu**, *Constantin Brâncoveanu, martir al bisericii și neamului. La 300 de ani de la urcarea pe tron (1688-1988)*, în *Constantin Brâncoveanu – Domnul faptei creațoare și al jertfei sfințitoare (antologie de studii, comunicări și articole)* ed. de Centrul de studii Medievale și Premoderne „Antim Ivireanul” Rm. Vâlcea, Ed. Rotipo, Iași, 2014, p. 9-12.
3. **Bardu, Nistor**, *Aspecte ale limbii române literare din vremea lui Antim Ivireanul*, în N. V. Dură et al. (coord.), *Sfântul Antim Ivireanul. Cultura și spiritualitatea europeană și cauziană de la sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea*, Ed. Praxis, Râmnicu-Vâlcea, 2016, p. 137-147.
4. **Bădară, Doru**, *Context și motivații pentru alegerea lui Antim Ivireanul ca episcop la Râmnici*, în *Antimiana II – Antologie de studii, comunicări și articole*, Ed. Babel, Bacău, 2012, p. 102-110.
5. **Bădescu, Mihai**, *The role of Saint Anthimos The Ivirite in the developement of the romanian culture*, în *Annals of the Academy of Romanian Scientists Series on Philosophy, Psychilology, Theology and Journalis*, vol. 8, Ed. A.O.S.R., 2016, nr. 1-2, p. 69-82.
6. **Bălăceanu Stolnici, Constantin**, *Antim Ivireanul martir al Bisericii Ortodoxe, cărturar și promotor al românismului*, în *Sf. Antim Ivireanul – misionar și om de cultură în slujba Bisericii și neamului românesc*, Ed. Arhiepiscopiei Târgoviște, Târgoviște, 2016, p. 161-169.
7. **Bârlădeanu, Eftimie**, *Mitropolitul Antim Ivireanul, patriot și ierarh al Țării Românești*, în *Sfântul Antim Ivireanul – un Ierarh misionar și Martir (evocări)*, Ed. Basilica, București, 2016, p. 141-153.
8. **Belu, Dumitru**, *Opera predicatorială a lui Antim Ivireanul*, în *Sfântul Ierarh Martir Antim Ivireanul – ctitor de limbă și cultură românească*, vol. I, Ed. Basilica, București, 2016, p. 169-179.
9. **Bodogae, Teodor**, *Mitropolitul Antim Ivireanul – omul și opera*, în *Sfântul Ierarh Martir Antim Ivireanul – ctitor de limbă și cultură românească*, vol. I, Ed. Basilica, București, 2016, p. 37-49.
10. **Idem**, *Personalitatea mitropolitului Antim Ivireanul*, în *Sfântul Ierarh Martir Antim Ivireanul – ctitor de limbă și cultură românească*, vol. II, Ed. Basilica, București, 2016, p. 5-23.
11. **Bogdan, Damian P.**, *Viața lui Antim Ivireanul*, în *Sfântul Antim Ivireanul – un Ierarh misionar și Martir (evocări)*, Ed. Basilica, București, 2016, p. 7-22.
12. **Buluță, Gheorghe**, *Antim Ivireanul – cărturarul*, în *Sf. Antim Ivireanul – misionar și om de cultură în slujba Bisericii și neamului românesc*, Ed. Arhiepiscopiei Târgoviște, Târgoviște, 2016, p. 243-248.

13. **Căprioară, Cosmin**, *Despre limba și stilul textelor lui Antim Ivireanul*, în N. V. Dură et al. (coord.), *Sfântul Antim Ivireanul. Cultura și spiritualitatea europeană și caucaziană de la sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea*, Ed. Praxis, Râmnicu-Vâlcea, 2016, p. 122-136.
14. **Chițescu, Nicolae**, *O dispută dogmatică din veacul al XVII-lea la care au luat parte Dositei al Ierusalimului, Constantin Brâncoveanu și Antim Ivireanul*, în *Sfântul Ierarh Martir Antim Ivireanul – ctitor de limbă și cultură românească*, vol. II, Ed. Basilica, București, 2016, p. 333-366.
15. **Chițulescu, Policarp et al.**, *Antim Ivireanul: opera tipografică*, Ed. Institutul Cultural Român, București, 2016, p. 7-211.
16. **Idem**, *Liturghile românești tipărite de Sfântul Antim Ivireanul*, în *Sf. Antim Ivireanul – misionar și om de cultură în slujba Bisericii și neamului românesc*, Ed. Arhiepiscopiei Târgoviște, Târgoviște, 2016, p. 249-274.
17. **Chkhartishvili, Mariam**, *Deed of Anthim the Iberian seen in the context of georgian identity forging*, în *Dionysiana XI* (2017), nr. 1, p. 237-252.
18. **Ciobanu, Veniamin**, *Principalele Române în cadrul Problemei Orientale*, în P. Cernovodeanu, N. Edroiu (coord.), *Istoria Românilor*, vol. VI, ed. a II-a rev., Ed. Enciclopedică, București, 2012, p. 596-626.
19. **Daniel, patriarhul B.O.R.**, *Mănăstirea Antim – vatră de istorie, spiritualitate și cultură*, în *Sfânta Mănăstire Antim. Istorie, spiritualitate și cultură 1713-2013*, Ed. Basilica, București, 2013, p. 9-11.
20. **Idem**, *150 de ani de la adoptarea legii secularizării averilor mănăstirești din 1863*, în GB, LXXII (2013), nr. 7-12, p. 415-419.
21. **Diaconu, Adrian**, *Antim Ivireanul – ctitor de predică în Biserica Ortodoxă Română*, în *Sfântul Ierarh Martir Antim Ivireanul – ctitor de limbă și cultură românească*, vol. I, Ed. Basilica, București, 2016, p. 155-167.
22. **Dură, Ioan**, *Patriarhul Dositei al Ierusalimului (1669-1707) și ierarhii Râmniciului, Ilarion și Antim Ivireanul*, în *Antimiana II – Antologie de studii, comunicări și articole*, Ed. Babel, Bacău, 2012, p. 74-101.
23. **Idem**, *Sfințirea Sfântului și Marelui Mir în Biserica Ortodoxă Română – secolele XVI-XIX*, în *Autocefalia, libertate și demnitate*, Ed. IBMBOR, București, 2010, p. 156-165.
24. **Dură, Nicolae V.**, *Activitatea canonica a mitropolitului Veniamin Costache*, în MMS, XLVII (1971), nr. 7-8, p. 471-493 și XLVIII (1972), nr. 1-2, p. 49-76.
25. **Idem**, *Antimoz Iverieli (Anthim the Iberian). New Contributions on his Life and Printing Activity*, în *Bulletin of the Georgian National Academy of Sciences*, vol. 10, no. 2, Ed. Georgian Academy Press, Tbilisi, 2016, p. 153-160.
26. **Idem**, *Autocefalia Bisericii Ortodoxe Române și bazele sale canonice*, în *Mărturie ortodoxă*, Revista Comunității Ortodoxe Române din Olanda, Haga, IV (1985), nr. 8, p. 91-107.
27. **Idem**, *Biserica creștină în primele patru secole. Organizarea și bazele ei canonice*, în *Ortodoxia*, XXXIV (1982), nr. 3, p. 451-469.
28. **Idem**, *Biserica „Vlahilor” (Românilor) din Nordul Dunării și relațiile ei canonice cu principalele Scaune episcopale din Sudul Dunării (sec. IV-XIV)*, în S.T., LIV (2002), nr. 3-4, p. 57-68.
29. **Idem**, *Canoanele Sinodului II ecumenic și obligativitatea de a mărturisi și păstra cu credințioșie Crezul niceo-constantinopolitan* în *Ortodoxia*, XXXIII (1981), nr. 2, p. 442-459.
30. **Idem**, *Cele mai vechi izvoare scrise ale Dreptului ecclaziastic etiopian*; în B.O.R., C (1982), nr. 5-6, p. 572-586.
31. **Idem**, *Colecția canonica etiopiană (Corpus Juris Canonici Aethiopici)*, în S.T., XXVI (1974), nr. 9-10, p. 725-738.
32. **Idem**, *Colecții canonice, apusene, din primul mileniu*, în *Analele Universității Ovidius. Seria: Drept și Științe Administrative*, nr. 1, 2003, p.19-33.
33. **Idem**, *De la instituția juridico-canonică a Pentarhiei la renunțarea titlului de „Patriarh al Occidentului”*, în *Autocefalia, libertate și demnitate*, Ed. IBMBOR, București, 2010, p. 455-479.
34. **Idem**, *Despre „Antimoz Iverieli” (Antim Ivireanul) și Mihail Ștefan (Stefaneshvili). Căteva considerații și precizări privind viața și activitatea lor tipografică*, în N. V. Dură et al. (coord.), *Sfântul Antim Ivireanul. Cultura și spiritualitatea europeană și caucaziană de la sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea*, Ed. Praxis, Râmnicu-Vâlcea, 2016, p. 33-52.
35. **Idem**, *Didascalia, versiunea etiopiană*, în ST, XXVII (1975), nr. 5-6, p. 436-451.
36. **Idem**, *Dreptul pravilnic (nomocanonice) și Colecțiile nomocanonice*, în *Revista de Teologie Sfântul Apostol Andrei*, IX (2005), nr. 1, p. 7-15.
37. **Idem**, *Dreptul în percepția Părinților Bisericii ecumenice din primul mileniu*, în *Revista de Teologie Sfântul Apostol Andrei*, X (2006), nr. 1, p. 7-16.

38. **Idem**, *Forme și stări de manifestare ale autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române. Mărturii istorice, eclesiologice și canonice*, în vol. *Autocefalia libertate și demnitate*, Ed. Basilica, București, 2010, p. 113-165.

39. **Idem**, *Hristologia în lumina Tradiției canonice a Bisericii Ortodoxe*, în S.T., XXXVI (1984), nr. 7-8, p. 492-514.

40. **Idem**, *Îndatorirea credincioșilor privind viața creștină în lumina Sfintelor canoane*, în A.B., XLIII (1993), nr. 10-12, p. 18-26.

41. **Idem**, *Întăistătătorul în Biserica Ortodoxă. Studiu canonic*, în S.T., XL (1988), nr. 1, p. 15-50.

42. **Idem**, *Învățarea dreptei credințe după canoanele Bisericii Ortodoxe*, în B.O.R., XCVIII (1980), nr. 5-6, p. 663-670.

43. **Idem**, *Mărturii ale Tradiției ortodoxe, biblice și patristice, despre rugăciune*; în M.M.S., LX (1984), nr. 1-3, p. 81-103.

44. **Idem**, *Mitropolia Dobrogei între trecut și prezent*, în *Revista de Teologie Sfântul Apostol Andrei*, V (2001), nr. 9, p. 105-114.

45. **Idem**, *New contributions about „Mihail Ștefan” (Michael Stephen), „Ungrovlakeli” (The Romanian), the fellow laborer of metropolite „Antimoz Iverieli” (Anthim the Iberian) in the printing presses of Wallachia (Romanian principality), and his printing activity in Georgia*, în *Dionysiana*, XI (2017), nr. 1, p. 191-200.

46. **Idem**, *Patriarh și Patriarhie. Patriarhia, una din vechile Instituții europene*, în B.O.R., CIII (2005), nr. 1-3, p. 414-432.

47. **Idem**, *Patriarhia ecumenică și autocefalia Bisericii noastre de-a lungul secolelor*, în S.T., XXXVIII (1986), nr. 3, p. 52-81.

48. **Idem**, *Preocupări canonice ale ierarhilor Bisericii Ortodoxe Române, de-a lungul secolelor XVII-XIX, în lumina „Pravilelor” mici (Praviloarelor)*, în B.O.R., CII (1984), nr. 3-4, p. 217-232.

49. **Idem**, *Preocupări canonice în activitatea mitropolitului Iacob Putneanul (1719-1778)*, în G.B., XL (1980), nr. 10-12, p. 812-819.

50. **Idem**, *Principiile canonice, fundamentale, de Organizare și Funcționare a Bisericii Ortodoxe și reflectarea lor în Legiurile Bisericii Ortodoxe Române*, în *Revista de Teologie Sfântul Apostol Andrei*, V (2001), nr. 9, p. 129-140.

51. **Idem**, *Taina Sfintei Mărturisiri în lumina dispozițiilor și normelor canonice ale Bisericii Ortodoxe*, în M.M.S., LIX (1983), nr. 4-6, p. 248-270.

52. **Idem**, *The Church from “Scythia Minor” and Her “First standing Hierarchs” of Tomis*, în vol. *Telling Stories of Hope – Reconciliation in South East Europe Compared to World-Wide Experienc*, Festschrift in Honour of Rev. Dieter Brandes to his 65th Birthday, ed. V. Grăjdian, O. Lukács, Evangelische Verlagsanstalt GMBH Leipzig, 2010, p. 242-287.

53. **Idem**, *120 de ani de la recunoașterea Autocefaliei (1885-2005) și 80 de ani de la întemeierea Patriarhiei Române (1925-2005)*, în B.O.R., CIII (2005), nr. 1-3, p. 444-456.

54. **Idem**, *300 de ani de la tipărirea Bibliei de la București (1688)*, monument de seamă al limbii literare românești, în *Mărturie Ortodoxă. Revista Comunității Ortodoxe Române din Olanda (Haga)*, VII (1988), nr. 11, p. 91-118.

55. **Idem**, *350 de ani de la tipărirea Pravilei de la Govora. Contribuții privind identificarea izvoarelor sale*, în A.B., I (1990), nr. 3-4, p. 58-79.

56. **Elian, Alexandru**, *Antim Ivireanul – apărător al prerogativelor Scaunului mitropolitan al Ungrovlahiei*, în ST, XVIII (1966), nr. 9-10, p. 519-530.

57. **Idem**, *Antim Ivireanul ca luptător împotriva opresiunii otomane*, în *Sfântul Antim Ivireanul – un Ierarh misionar și Martir (evocări)*, Ed. Basilica, București, 2016, p. 173-179.

58. **Edroiu, Nicolae**, *Principalele mutații politice la sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea*, în P. Cernovodeanu, N. Edroiu (coord.), *Istoria Românilor*, vol. VI, ..., p. 3-9.

59. **Erbiceanu, Constantin**, *Bărbații culti greci și români și profesorii din academile de Iași și București din epoca zisă fanariotă (1650-1821)*, în C. Erbiceanu, *Opere alese. Studii Teologice și Istorice*, Ed. Enciclopedică, București, 2016, p. 96-157.

60. **Erich, Agnes Terezia; Vergatti, Radu Ștefan**, *Începutul activității de tipograf a Sfântului Antim Ivireanul*, în *Sf. Antim Ivireanul – misionar și om de cultură în slujba Bisericii și neamului românesc*, Ed. Arhiepiscopiei Târgoviște, Târgoviște, 2016, p. 19-32.

61. **Idem**, *Noi lumini asupra vieții Sfântului Antim Ivireanul*, în *Antimiana III – Antologie de studii*, Ed. Rotipo, Iași, 2016, p. 59-75.

62. **Feodorov, Ioana**, *Working together for the Antiochian Patriarchate: Anthim the Iberian and Patriarch Athanasios III Dabbas*, în I. Javakhishvili, *Georgia and European World Philosophical-Cultural Dialogue*, vol. II, Tbilisi State University, 2017, p. 60-76.

63. **Găină, Dumitru**, *Antim Ivireanul, apărător al independenței Bisericii Ortodoxe Române*, în *Sfântul Antim Ivireanul – un Ierarh misionar și Martir (evocări)*, Ed. Basilica, București, 2016, p. 181-205.

64. **Georgescu, Varsanufie**, *Îndrumarea duhovnicească în învățătura Sfântului Ierarh Martir Antim Ivireanul*, în N. V. Dură et al. (coord.), *Sfântul Antim Ivireanul. Cultura și spiritualitatea europeană și caucaziană de la sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea*, Ed. Praxis, Râmnicu-Vâlcea, 2016, p. 23-32.

65. **Ghibanu, Ionuț Adrian**, *Importanța culturală a Sfântului ierarh martir Antim Ivireanul*, în *Sf. Antim Ivireanul – misionar și om de cultură în slujba Bisericii și neamului românesc*, Ed. Arhiepiscopiei Târgoviște, Târgoviște, 2016, p. 63-69.

66. **Goci, Aureliu**, *Antim Ivireanul – Sacerdot, moralist și scriitor retoric*, în *Sf. Antim Ivireanul – misionar și om de cultură în slujba Bisericii și neamului românesc*, Ed. Arhiepiscopiei Târgoviște, Târgoviște, 2016, p. 215-218.

67. **Gujejani, Rozeta și Khutishvili, Ketevan**, “Second Chronicles of Svaneti” an important source of 17th -18th C.C. Georgian culture, în *Dionysiana*, XI (2017), nr. 1, p. 253-266.

68. **Ică jr., Ioan I.**, *Canonul și canoanele creștinismului apostolic*, în I. ICĂ Jr., *Canonul Ortodoxiei*, Ed. Deisis, Sibiu, 2008, p. 13-318.

69. **Ignat, Adrian**, *Antim Ivireanul – martir în slujba Bisericii Ortodoxe și a neamului românesc*, în *Sf. Antim Ivireanul – misionar și om de cultură în slujba Bisericii și neamului românesc*, Ed. Arhiepiscopiei Târgoviște, Târgoviște, 2016, 2016, p. 103-114.

70. **Ionescu, Ion**, *Câteva aspecte din viața și opera lui Antim Ivireanul*, în *Sfântul Ierarh Martir Antim Ivireanul – ctitor de limbă și cultură românească*, vol. II, Ed. Basilica, București, 2016, p. 25-36.

71. **Iorga, Nicolae**, *Mitropolitul Antim Ivireanul în lupta Ierusalimului pentru drepturile Bisericii sale*, în *Sfântul Antim Ivireanul – un Ierarh misionar și Martir (evocări)*, Ed. Basilica, București, 2016, p. 207-210.

72. **Ivan, Iorgu**, *Cățiva termeni canonici. Înțelesul și explicarea lor în dreptul bisericesc ortodox*, în ST, XLI (1989), nr. 4, p. 78-101.

73. **Idem**, *Hotărârile canonice ale Sinodului II ecumenic și aplicarea lor de-a lungul secolelor*, în B.O.R., XCIX (1981), nr. 7-8, p. 821-866.

74. **Idem**, *Importanța principiilor fundamentale canonice de organizație și administrație, pentru unitatea Bisericii*, în MMS, XLV (1969), nr. 3-4, p. 155-165.

75. **Idem**, *Nulitatea actului de ceterisire a mitropolitului Antim Ivireanul*, în *Sfântul Antim Ivireanul – un Ierarh misionar și Martir (evocări)*, Ed. Basilica, București, 2016, p. 241-286.

76. **Izvoranu, Stelian**, *Mitropolitul Antim Ivireanul, sfătuitor și îndrumător pentru preoți și duhovnici*, în *Sfântul Antim Ivireanul – un Ierarh misionar și Martir (evocări)*, Ed. Basilica, București, 2016, p. 221-239.

77. **Kartvelishvili, Mikheil**, *Study of Anthim the Iberian's activities in Georgian Historiography (Soviet period)*, în *Dionysiana*, XI (2017), nr. 1, p. 155-160.

78. **Lazăr, Ioan St.**, *Aspecte de „ars oratoria” în „Didahiile” antimiene. I*, în *Lumina Lumii*, XXIII (2014), nr. 23, Râmnicu Vâlcea, p. 59-348.

79. **Manu, Dănuț**, *Mitropolitul Antim Ivireanul, ctitor al literaturii române vechi*, în *Sfântul Ierarh Martir Antim Ivireanul – ctitor de limbă și cultură românească*, vol. I, Ed. Basilica, București, 2016, p. 71-115.

80. **Marcu, Grigorie**, *Prezența ardeleană a mitropolitului Antim Ivireanul*, în *Sfântul Antim Ivireanul – un Ierarh misionar și Martir (evocări)*, Ed. Basilica, București, 2016, p. 211-220.

81. **Marinescu, Adrian**, *Aspecte ale legăturilor Sfântul Antim Ivireanul cu Sinaiul*, în *Sfântul Ierarh Martir Antim Ivireanul – ctitor de limbă și cultură românească*, vol. II, Ed. Basilica, București, 2016, p. 367-396.

82. **Marinescu, Stelian**, *Învățătura bisericească a lui Antim Ivireanul din 1710*, în *Sfântul Ierarh Martir Antim Ivireanul – ctitor de limbă și cultură românească*, vol. I, Ed. Basilica, București, 2016, p. 293-304.

83. **Mazilu, Dan Horia**, *Cronici Brâncovenești*, în *Constantin Brâncoveanu – Domnul faptei creațoare și al jurnalului sănătoare (antologie de studii, comunicări și articole)*, ed. de Centrul de studii Medievale și Premoderne „Antim Ivireanul” Rm. Vâlcea, Ed. Rotipo, Iași, 2014, p. 131-160.

84. **Idem**, *Introducere în opera lui Antim Ivireanul un străin despre sine însuși*, în *Sf. Antim Ivireanul – misionar și om de cultură în slujba Bisericii și neamului românesc*, Ed. Arhiepiscopiei Târgoviște, Târgoviște, 2016, p. 156-160.

85. **Miron, Vasile**, *Activitatea tipografică a mitropolitului cărturar Antim Ivireanul*, în N. V. Dură et al. (coord.), *Sfântul Antim Ivireanul. Cultura și spiritualitatea europeană și caucaziană de la sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea*, Ed. Praxis, Râmnicu-Vâlcea, 2016, p. 149-180.

86. **Mititelu, Cătălina**, *Antim Ivireanul și contribuția sa la definitivarea procesului de „românizare” a textului cărților de cult și la impunerea limbii române ca limbă „Sagră”*, în N. V. Dură et al. (coord.), *Sfântul Antim Ivireanul. Cultura și spiritualitatea europeană și caucaziană de la sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea*, Ed. Praxis, Râmnicu-Vâlcea, 2016, p. 105-121.

87. **Idem**, *Clericii de instituire divină și îndatoririle lor după Pravila de la Govora*, în Revista de Teologie Sfântul Apostol Andrei, nr. 1 / 2013, p. 245-255.

88. **Idem**, *Legislația romano-bizantină și receptarea ei în Țările Române*, în Revista de Teologie Sfântul Apostol Andrei, nr. 1 / 2012, p. 294-303.

89. **Idem**, *The Typographer and Hierarch Anthim The Iberian, successor of his predecessors in the promotion of romanian language and culture*, în *Dionysiana*, XI (2017), nr. 1, p. 95-113.

90. **Moga, Nicolae**, *Modelul constantinian în „Didahile” lui Antim Ivireanul*, în *Constantin Brâncoveanu – Domnul faptei creațoare și al jertfei sfîrșitoare (antologie de studii, comunicări și articole)*, ed. de Centrul de studii Medievale și Premoderne „Antim Ivireanul” Rm. Vâlcea, Ed. Rotipo, Iași, 2014, p. 285-290.

91. **Molin, Virgil**, *Antim Ivireanul – editor și tipograf la Râmnic*, în *Sfântul Ierarh Martir Antim Ivireanul – ctitor de limbă și cultură românească*, vol. II, Ed. Basilica, București, 2016, p. 143-156.

92. **Moraru, Alexandru**, *Mitropolitul Antim Ivireanul, despre trăirea creștinilor din vremea sa*, în *Sfântul Ierarh Martir Antim Ivireanul – ctitor de limbă și cultură românească*, vol. II, Ed. Basilica, București, 2016, p. 307-320.

93. **Nițulescu, Gabriela**, *Cartea – instrument în politica religioasă a lui Constantin Brâncoveanu*, în *Constantin Brâncoveanu – Domnul faptei creațoare și al jertfei sfîrșitoare (antologie de studii, comunicări și articole)* ed. de Centrul de studii Medievale și Premoderne „Antim Ivireanul” Rm. Vâlcea, Ed. Rotipo, Iași, 2014, p. 226-239.

94. **Idem**, *Constantin Brâncoveanu (28 octombrie 1688-24 martie 1714)*, în *Constantin Brâncoveanu – Domnul faptei creațoare și al jertfei sfîrșitoare (antologie de studii, comunicări și articole)*, ed. de Centrul de studii Medievale și Premoderne „Antim Ivireanul” Rm. Vâlcea, Ed. Rotipo, Iași, 2014, p. 26-51.

95. **Oltean, Vasile**, *Antim Ivireanul și românii ortodocși din Șcheii Brașovului – mărturii inedite*, în *Sfântul Ierarh Martir Antim Ivireanul – ctitor de limbă și cultură românească*, vol. II, Ed. Basilica, București, 2016, p. 321-331.

96. **Opaschi, Victor**, *Saint Anthim the Iberian – Special Contributor to Roamanian Modernization*, în I. Javakhishvili, *Georgia and European World Philosophical-Cultural Dialogue*, vol. II, Tbilisi State University, 2017, p. 39-43.

97. **Pavliashvili, Ketevan**, *„Great Triagle” – Catholic Europe, Orthodox Russia and Islamic world religious-political orientation of Georgia (XVII century)*, în *Dionysiana*, Ed. Ovidius University Press, Constanța, XI (2017), nr. 1, p. 217-226.

98. **Păcurariu, Mircea**, *Antim Ivireanul și români transilvăneni*, în *Sf. Antim Ivireanul – misionar și om de cultură în slujba Bisericii și neamului românesc*, Ed. Arhiepiscopiei Târgoviște, Târgoviște, 2016, p. 10-18.

99. **Idem**, *Importanța Sfântului Antim Ivireanul pentru Biserica și cultura românească*, în *Sfântul Ierarh Martir Antim Ivireanul – ctitor de limbă și cultură românească*, vol. I, Ed. Basilica, București, 2016, p. 9-35.

100. **Petrescu, Teodosie și Chiriluță, Bogdan**, *Despre predicile lui Antim Ivireanul și tematica lor*, în N. V. Dură et al. (coord.), *Sfântul Antim Ivireanul. Cultura și spiritualitatea europeană și caucaziană de la sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea*, Ed. Praxis, Râmnicu-Vâlcea, 2016, p. 7-22.

101. **Petrescu, Victor**, *Activitatea tipografică a lui Antim Ivireanul*, în *Sf. Antim Ivireanul – misionar și om de cultură în slujba Bisericii și neamului românesc*, Ed. Arhiepiscopiei Târgoviște, Târgoviște, 2016, p. 220-226.

102. **Idem**, *Tipografiile în vremea lui Constantin Brâncoveanu*, în *Constantin Brâncoveanu – Domnul faptei creațoare și al jertfei sfîrșitoare (antologie de studii, comunicări și articole)*, ed. de Centrul de studii Medievale și Premoderne „Antim Ivireanul” Rm. Vâlcea, Ed. Rotipo, Iași, 2014, p. 80-98.

103. **Petrișor, Marin**, *Antim Ivireanul de la cazania slavo-bizantină la predica modernă*, în N. V. Dură et al. (coord.), *Sfântul Antim Ivireanul. Cultura și spiritualitatea europeană și caucaziană de la sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea*, Ed. Praxis, Râmnicu-Vâlcea, 2016, p. 93-104.

104. **Pompiliu, Dinu**, *The Patristic Interpretation of the Holly Scripture in the Works of Saint Anthim the Iberian – Metropolitan of Wallachia*, în I. Javakhishvili, *Georgia and European World Philosophical-Cultural Dialogue*, vol. II, Tbilisi State University, 2017, p. 79-93.

105. **Popescu, Ion**, *Aspecte dogmatice în Didahiile mitropolitului Antim Ivireanul*, în *Sfântul Ierarh Martir Antim Ivireanul – ctitor de limbă și cultură românească*, vol. I, Ed. Basilica, București, 2016, p. 255-274.

106. **Popescu, Mihail-Gabriel**, *Mitropolitul Ungrovlahiei Antim Ivireanul, cărmuitor bisericesc și propovăduitor al evangheliei – teză de doctorat* -, în S.T., XX (1969), nr. 1-2, p. 3-99.

107. **Popescu, Teodor M.**, *Antim Ivireanul, apostol și mucenic al dreptei credințe*, în *Sfântul Antim Ivireanul – un Ierarh misionar și Martir (evocări)*, Ed. Basilica, București, 2016, p. 91-107.

108. **Popovici, Dumitru Dănuț**, *La contribution du Métropolite Antim Ivireanul au développement de L'art Oratoire Ecclésiastique Roumaine*, în *Revista de Teologie Sfântul Apostol Andrei*, VIII (2004), nr. 1, p. 219-235.

109. **Porchkhidze, Badri**, *Anthimos The Iberian the initiator of Orthodox Christianity and National Public Contribution*, în *Dionysiana*, XI (2017), nr. 1, p. 131-140.

110. **Rădulescu, Mihai**, *Cugetări comentate din opera lui Antim Ivireanul*, în *Sfântul Ierarh Martir Antim Ivireanul – ctitor de limbă și cultură românească*, vol. I, ..., p. 323-341.

111. **Rămureanu, Ioan**, *Antim Ivireanul, luptător pentru ortodoxie*, în *Sfântul Antim Ivireanul – un Ierarh misionar și Martir (evocări)*, Ed. Basilica, București, 2016, p. 109-140.

112. **Rotar, Ion**, *Antim Ivireanul*, în *Sf. Antim Ivireanul – misionar și om de cultură în slujba Bisericii și neamului românesc*, Ed. Arhiepiscopiei Târgoviște, Târgoviște, 2016, p. 203-214.

113. **Rus, Constantin**, *Importanța canoanelor Sinodului II ecumenic pentru organizarea și disciplina Bisericii*, în B.O.R., CI (1983), nr. 3-4, p. 272-285.

114. **Idem**, *Teoria perpetuării efectelor hirotoniei: revenirea clericilor hirotoniți la starea de laici*, în S.T., I (2005), nr. 1, p. 36-48.

115. **Rușet, Casian**, *Puterea Cuvântului – coordonată esențială în viața și activitatea Sfântului Ierarh Martir Antim Ivireanul – într-o abordare duhovnicească actuală*, în N. V. Dură et al. (coord.), *Sfântul Antim Ivireanul. Cultura și spiritualitatea europeană și caucaziană de la sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea*, Ed. Praxis, Râmnicu-Vâlcea, 2016, p. 193-204.

116. **Santi, Cosmin**, *Sfântul Ierarh Antim Ivireanul, îndrumător și apărător al ortodoxiei românești*, în *Sf. Antim Ivireanul – misionar și om de cultură în slujba Bisericii și neamului românesc*, Ed. Arhiepiscopiei Târgoviște, Târgoviște, 2016, p. 115-130.

117. **Săvoiu, Emanoil Em.**, *Capetele de poruncă ale lui Antim Ivireanul*, în *Sfântul Ierarh Martir Antim Ivireanul – ctitor de limbă și cultură românească*, vol. I, Ed. Basilica, București, 2016, p. 305-321.

118. **Stan, Liviu**, *Autocefalia și autonomia în Biserica Ortodoxă*, în M.M.S., XXXVIII (1962), nr. 7-8, p. 567-579.

119. **Idem**, *Autocefalia și autonomia în Ortodoxie*, în M.O., XIII (1961), nr. 5-6, p. 278-316.

120. **Idem**, *Despre autocefalie*, în *Ortodoxia*, VIII (1956), nr. 3, p. 369-396.

121. **Idem**, *Despre principiile canonice fundamentale ale ortodoxiei*, în *Autocefalie, libertate și demnitate*, Ed. Basilica, București, 2010, p. 18-26.

122. **Idem**, *Elementul laic în Biserica Ortodoxă*, în vol. Pr. Prof. Univ. Dr. Liviu Stan, *Biserica și Dreptul: studii de drept canonic ortodox*, vol. IV, Ed. Andreiana, Sibiu, 2013, p. 202-213.

123. **Stan, Mihail Iulian**, *Mitropolitul Antim Ivireanul, ctitor de cultură și de artă*, în *Sf. Antim Ivireanul – misionar și om de cultură în slujba Bisericii și neamului românesc*, Ed. Arhiepiscopiei Târgoviște, Târgoviște, 2016, p. 280-289.

124. **Stanciu, Mihail**, *Descoperiri recente referitoare la venirea Sfântului Antim Ivireanul în Țările Române*, în *Antimiana III – Antologie de studii, comunicări și articole*, Ed. Rotipo, Iași, 2016, p. 46-57.

125. **Stoenescu, Constantin**, *Anthim the Iberian and the Emergence of Romanian Humanism*, în I. Javakhishvili, *Georgia and European World Philosophical-Cultural Dialogue*, vol. II, Tbilisi State University, 2017, p. 138-148.

126. **Stoica, Ion; Nuică, Ștefan**, *Învățătura de credință (dogmatică) și morala autentică creștină, oglindite în viața și opera marelui ierarh cărturar, sfânt și martir ortodox, Antim Ivireanul*, în *Sf. Antim Ivireanul – misionar și om de cultură în slujba Bisericii și neamului românesc*, Ed. Arhiepiscopiei Târgoviște, Târgoviște, 2016, p. 43-62.

127. **Şerban, Henrieta Anişoara și Lazăr, Elena**, *An orthodox and a romanian heart: The Saint Hierarch Anthim*, în *Annals of the Academy of Romanian Scientists Series on Philosophy, Psychiology, Theology and Journalis*, vol. 8, Ed. A.O.S.R., 2016, nr. 1-2, p. 49-68.

128. **Şerbănescu, Nicolae**, *Antim Ivireanul tipograf*, în *Sf. Antim Ivireanul – misionar și om de cultură în slujba Bisericii și neamului românesc*, Ed. Arhiepiscopiei Târgoviște, Târgoviște, 2016, p. 170-188.

129. **Idem**, *Mitropolitul Antim Ivireanul (1716-1966)*, în *Sfântul Antim Ivireanul – un Ierarh misionar și Martir (evocări)*, Ed. Basilica, București, 2016, p. 23-88.

130. **Idem**, *Strădanii în slujba Bisericii românești – Antim Ivireanul tipograf*, în *Sfântul Ierarh Martir Antim Ivireanul – ctitor de limbă și cultură românească*, vol. II, Ed. Basilica, București, 2016, p. 37-142.

131. **Ştremepel, Gabriel**, *Antim Ivireanul, cea mai înaltă expresie a cuvântului în cultura noastră veche*, în *Sf. Antim Ivireanul – misionar și om de cultură în slujba Bisericii și neamului românesc*, Ed. Arhiepiscopiei Târgoviște, Târgoviște, 2016, p. 132-155.

132. **Teodorescu, Dragoș**, *Evoluția comunității catolice din Râmnic până în secolul al XVIII-lea (inclusiv)*, în *Lumina Lumii*, XXIV (2015), Râmnicu Vâlcea, p. 198-205.

133. **Totu, Savu**, *Saint Anthim the Iberian – Theology, Language, Culture*, în în I. Javakhishvili, *Georgia and European World Philosophical-Cultural Dialogue*, vol. II, Tbilisi State University, 2017, p. 235-243.

134. **Vakhtang Akhaladze, Adam**, *Personal cross-cultural communicative competence in biographical and hagiographical life and activities of Saint Anthim the Iberian (Georgian)*, în *Annals of the Academy of Romanian Scientists Series on Philosophy, Psychilology, Theology and Journalis*, vol. 8, Ed. A.O.S.R., 2016, nr. 1-2, p. 11-32.

135. **Vasiliu, Alexandra**, *Prezența unei categorii aparte de rugăciuni în Didahiile antimiene*, în *Lumina Lumii*, XXIV (2015), Râmnicu Vâlcea, p. 85-90.

136. **Vizureanu, Viorel**, *The Multiple Significations of Saint Anthim the Iberian's Activity in the Romanian Cultural Space*, în I. Javakhishvili, *Georgia and European World Philosophical-Cultural Dialogue*, vol. II, Tbilisi State University, 2017, p. 255.

137. **Vilciu, Marian**, *Antim Ivireanul mitropolit și tipograf. Didahiile și importanța lor pentru viața liturgică a Bisericii*, în *Sf. Antim Ivireanul – misionar și om de cultură în slujba Bisericii și neamului românesc*, Ed. Arhiepiscopiei Târgoviște, Târgoviște, 2016, p. 33-42.

138. **Zară, Ștefan**, *Pocăința – realitate teologică a omului spre dobândirea îndumnezeirii în scrierile Sfântului Ierarh Antim Ivireanul*, în N. V. Dură et al. (coord.), *Sfântul Antim Ivireanul. Cultura și spiritualitatea europeană și caucaziană de la sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea*, Ed. Praxis, Râmnicu-Vâlcea, 2016, p. 205-218.

139. **Idem**, *Repentance – The Man's theological reality in his progress to deification in the writings of St. Anthim the Iberian*, în *Dionysiana*, XI (2017), nr. 1, p. 141-153.